

VAKDIDACTIEK – KLOOSTER ADUARD

NHL STENDEN – OPLEIDING TOT DOCENT GESCHIEDENIS VO2:
HOOFDFASE A

NORA SNELL

NORA.SNELL@STUDNET.NHLSTENDEN.COM

STUDENTNUMMER: 5146712

MILAS TUZLA

MILSA.TUZLA@STUDENT.NHLSTENDEN.COM

STUDENTNUMMER: 5305160

LOURE VAN DER ZWAAG

LOURE.VAN.DER.ZWAAG@STUDENT.NHLSTENDEN.COM

STUDENTNUMMER: 5351200

DOCENTEN: WIBE BALT & NIENKE DE JONG

OPDRACHTGEVER: ALDERIK VISSER

CANON VAN WESTERKWARTIER

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	2
LES 1: INTRODCUTIE	3
LES 2: EXCURSIE	4
Kloosterochtend: In de huid van een monnik.....	4
Activiteiten tijdens de kloosterochtend	5
Afsluiting van de ochtend.....	6
Aanvullende informatie	7
LES 3: AFLSUITING	8
BIBLIOGRAFIE	9

INLEIDING

In deze lessenreeks staat het kloosterleven in het Westerkwartier centraal, met het klooster van Aduard als concreet uitgangspunt. De reeks is ontwikkeld voor leerlingen in het voortgezet onderwijs en sluit aan bij de Canon van het Westerkwartier. Door middel van drie lessen – een introductie les een excursie en een afsluitende reflectie les – maken leerlingen op een ervaringsgerichte en interactieve manier kennis met het religieuze en historische erfgoed van hun regio.

De opzet van de reeks is vakdidactisch onderbouwd en houdt rekening met de belevingswereld van leerlingen. Via klassikale uitleg, actieve opdrachten en reflectiemomenten worden zij betrokken bij het dagelijks leven van middeleeuwse monniken. Het doel is niet alleen kennisoverdracht, maar ook het ontwikkelen van historisch bewustzijn en het stimuleren van nieuwsgierigheid naar het verleden.

Deze lessenreeks is opgesteld in opdracht van Alderik Visser, in het kader van de opleiding tot docent geschiedenis aan NHL Stenden Hogeschool, en biedt een waardevolle koppeling tussen regionaal erfgoed en het geschiedenisonderwijs.

LES 1: INTRODCUTIE

Dit is les 1 van een lessenreeks van drie lessen over het geloof en klooster leven in het Westerkwartier. Les 1 dient als introductie en uitleg van het onderwerp. Les 2 is de excursie naar het klooster in Aduard en sluit dus aan op de eerste les. De laatste les is een evaluatie van de gehele excursie en de eerste les. Deze les bereidt de leerlingen voor op de excursie door ze voorkennis te geven over het (christelijke) geloof in het Westerkwartier en het kloosterleven.

Slide 1 & 2.

Bij deze les hoort de PowerPoint 'Christendom in het Westerkwartier les 1'. Bij de eerste slide krijgen de eerste leerlingen gregoriaans gezang te horen. Het is de bedoeling dat leerlingen hier stil blijven en alleen luisteren. Vervolgens ga je door naar de tweede slide en vraag je aan de leerlingen wat ze nou net gehoord hebben. Waar denken ze aan? Wat vonden ze ervan?

Daarna ga je dus bij een aantal leerlingen langs om deze vragen te stellen en hun ervaringen te horen.

Slide 3, 4 & 5

Na de instap ga je door met het introduceren van de opdracht. Je benoemt de lesdoelen en wat de komende drie lessen gaan inhouden. Dus eerst voorkennis, dan de excursie en dan de evaluatieles.

Slide 6.

In deze slide ga je de stof uitleggen over het ontstaan van het christelijke geloof in het Westerkwartier. Gebruik hiervoor de canon van het Westerkwartier om kennis op te doen over het onderwerp. Andere bronnen benaderen mag uiteraard ook. Leg goed de verschillende fases uit, waar het fout en goed ging en zoom bij de eerste kerken en kloosters in op het klooster in Aduard en de iconische kerken die nu nog in de gemeente te vinden zijn.

Slide 7.

In deze slide leg je het klooster leven uit. Pak sowieso alle punten die in de PowerPoint staan en voeg ook eigen dingen toe als je dat wilt.

Slide 8.

Leg hier goed het verschil uit tussen het protestantisme en katholicisme. Leg ook uit hoe dit tot stand is gekomen (reformatie)

Slide 9.

Geef informatie over de excursie. Pas de slide aan als dat nodig is. Zorg ervoor dat de leerling goed zijn ingelicht over alles om misverstanden te voorkomen.

Slide 10.

Sluit de les af door de leerlingen een linkje mee te geven naar de canon van het Westerkwartier waar ze zelf nog wat voorkennis kunnen opdoen.

LES 2: EXCURSIE

Hier gaan we met de leerlingen naar het klooster waar we educatieve opdrachten hebben voorbereid. Het onderwerp “kloosterleven” zal voor veel leerlingen een saai onderwerp zijn. We zijn opzoek gegaan naar een manier waarop leerlingen de aandacht erbij kunnen houden, maar ook zelf ervaren hoe het klooster leven in zijn werk ging.

De rondleiding die vanuit het klooster zelf worden gegeven, is zeer interessant, maar passen niet bij de doelgroep. Er werd vooral gericht op de steenbouw en hoe het gebouw gemaakt werd. Ook ging het over de verschillende “belangrijke” mensen die in Aduard zijn gekomen om dit laatste stuk van het klooster te bewonderen.

Rekening houdend met de doelgroep, stellen wij een “kloosterochtend” voor waar de leerlingen zelf in de houd kruipen al monnik. Hier doen we verschillende activiteiten met de leerlingen en ondertussen leggen we dingen aan ze uit waardoor de beleefwereld wordt geactiveerd, en ze de informatie binnen krijgen die het de organisatie achter klooster de leerlingen wil bieden.

Kloosterochtend: In de huid van een monnik

Doel van de lesactiviteit:

Leerlingen maken op een ervaringsgerichte en interactieve manier kennis met het leven van monniken in een middeleeuws klooster. Door het zelf uitvoeren van kloosterlijke taken en rituelen worden ze betrokken bij de thematiek en krijgen ze inzicht in het dagelijks leven, de waarden, rituelen en sfeer van het kloosterleven. De activiteit is bedoeld om geschiedenis tot leven te brengen en beter te laten beklipen.

Vorbereiding door de docent:

- De klas voorbereiden met een korte introductie over het kloosterleven (wie waren monniken, waarom leefden ze in een klooster, wat waren hun taken, leefregels, etc.).
- Eventueel gebruik maken van ondersteunende beelden of een korte video vooraf.
- Verdeel de klas vooraf in kleinere groepjes (3-5 leerlingen).
- Zorg voor materialen per activiteit (zie onder).
- Zorg voor een rustige, gestructureerde sfeer waarin beleving en reflectie centraal staan.

Eventueel verwerkingsopdracht:

- Laat leerlingen een kort dagboekfragment schrijven *alsof ze een monnik waren* die deze ochtend heeft beleefd.
- Of laat ze in tweetallen een toneelscène maken over een dag in het klooster.

Benodigheden per activiteit:

- Ganzenveren + inkt of kalligrafiepen
- Dik papier of perkament-look papier
- Audiovoorbeeld of docent die gregoriaanse zang voordoet
- Kleine hoeveelheden roggebrood / bonensoep / kruidenthee
- Tuinmateriaal of symbolisch werkmateriaal (kan ook binnen)
- Kloosterachtige kleding (optioneel: bruine capes, eenvoudige tunieken)

Deze opdracht brengt de visie van het museum, samen met de interactie richting de leerlingen samen. We trekken de overdracht van informatie in een ander jasje, door te kijken wat hebben de leerlingen op het moment nodig dat ze op het terrein rondlopen, maar toch ook gaan leren?

Activiteiten tijdens de kloosterochtend

Stilte wandeling

Doel: Inzicht in het belang van stilte, rust en reflectie in het kloosterleven. Leerlingen ervaren hoe stilte kan aanvoelen als onderdeel van een ritueel en dagindeling.

Docent legt uit:

“Monniken leefden vaak in stilte of spraken alleen op bepaalde momenten. Stilte hielp hen om na te denken, te bidden en zich te concentreren op hun innerlijke leven en taken voor God. Nu gaan we een stiltewandeling doen door het gebouw of de tuin. Let op wat je hoort als je zelf niets zegt. Wat voel je?”

Opdracht: Wandel 5 minuten in stilte. Daarna kort reflectiemoment: “Wat viel je op? Was het lastig? Waarom denken jullie dat stilte belangrijk was voor monniken?”

Het museum biedt een wandeling rondom het klooster, waar herken punten staan van het klooster van vroeger. Tijdens de wandeling is het heel belangrijk dat de leerlingen stil zijn en zich echt focussen op de punten. Dit kan een uitdaging zijn voor sommige groepen, maar als er van te voren goed duidelijk wordt gemaakt dat de leerlingen in de huid kruipen van de monniken, er een besef bij de leerlingen wordt geactiveerd waar ze aan mee willen werken.

Door met elkaar in discussie te gaan, onthouden de leerlingen beter wat het doel was van de “stille” wandeling. Het dorp Aduard heeft ook een oude uitstraling waardoor het historisch besef wat beter geactiveerd kan worden.

Scriptorium – Schrijven met een ganzenveer

Doel: Leerlingen ervaren hoe het was om boeken te kopiëren en kennis te bewaren zonder moderne middelen.

Docent legt uit:

“Boeken werden vroeger met de hand overgeschreven in kloosters. Dat deden monniken in het scriptorium, een speciale ruimte. Dat was belangrijk, want zonder hen hadden we nu veel kennis niet gehad. We gaan nu proberen te schrijven zoals zij dat deden.”

Opdracht: Leerlingen schrijven een Latijns woord, een Bijbelvers of hun eigen naam met inkt en ganzenveer op dik papier. Bespreek daarna kort: "Wat vond je lastig? Wat zegt dit over het werk van de monniken?"

Wat ook gebruikt kan worden bij deze opdracht, is de visie van het museum verwerken. Zo kunnen de leerlingen informatie over het klooster, of het klooster leven opschrijven. Hierdoor leren de leerlingen, door te gaan schrijven al monnik. Een soort win-win situatie creëren.

Koorzang – Gregoriaanse muziek ervaren

Doel: Inzicht in de rol van zang, ritme en gemeenschap in het klooster. Leerlingen leren een eenvoudige gregoriaanse melodie.

Docent legt uit:

“Monniken zongen meerdere keren per dag samen. Dat heette ‘getijdengebed’. De zang klonk vaak plechtig en zonder instrumenten: gregoriaans. De zang bracht ritme in de dag en voelde als contact met God.”

Opdracht: Leerlingen leren een korte regel gregoriaans zingen (bijv. *Ubi caritas et amor, Deus ibi est*). Laat ze in groepjes zingen en luisteren naar elkaar. Vragen na afloop: "Hoe voelde het om samen te zingen? Was het anders dan muziek die je normaal luistert?"

Net als bij het schrijven met de ganzenveer, kunnen groepen ervoor kiezen op een gregoriaans nummer, het leven van de monnik te zingen. Hier zingen de leerlingen letterlijk wat ze moeten weten over het kloosterleven en trekken we de visie van het museum opnieuw naar de opdracht toe.

Klooster maaltijd / Eenvoudige proeverij

Doel: Leerlingen ervaren de soberheid en rituelen rondom eten.

Docent legt uit:

“In het klooster werd eenvoudig gegeten. Geen luxe, geen afleiding. Vaak in stilte of met voorlezing uit de Bijbel. Het eten zelf was voedzaam, maar simpel.”

Opdracht: Laat de leerlingen een stukje roggebrood, bonensoep of kruidenthee proeven. Eventueel vooraf handen wassen als ritueel. Reflectie: “Hoe is dit anders dan je gewone lunch? Waarom denk je dat ze zo aten?”

Natuurlijk zijn ook andere dingen voor de lunch beschikbaar, maar dat weten de leerlingen in eerste instantie dus niet! Het moet een soort schrik-effect opwekken.

Werken in de tuin / symbolisch werk

Doel: Inzicht in arbeid als spirituele praktijk. Monniken werkten dagelijks, vaak in stilte, in tuinen of werkplaatsen.

Docent legt uit:

“‘Ora et labora’ – bid en werk – was het motto van veel kloosterordes. Werken was niet alleen nodig om te leven, maar ook om discipline te leren en dankbaarheid te tonen.”

Opdracht: Leerlingen doen een eenvoudige taak: planten zaaien, onkruid wieden, een bak vullen met aarde, water dragen, of houten plankjes schuren (symbolisch werk). Reflectievragen: “Hoe voelde het om te werken in stilte?”

Afsluiting van de ochtend

Terugblik

Laat leerlingen in een kring vertellen welke activiteit hen het meest is bijgebleven en waarom. Herhaal nog eens kort wat het kloosterleven inhield: discipline, eenvoud, stilte, gemeenschapszin, toewijding.

De leerlingen schrijven aan het einde van de ochtend een kort verhaaltje van wat ze deze dag hebben gedaan. Hier wordt dan op de volgende les wordt teruggekoppeld.

Voordat de leerlingen weg gaan, krijgen ze een monnikencertificaat. De leerlingen hebben de gehele ochtend doorgebracht als monnik, en krijgen dit om mee naar huis te nemen.

Aanvullende informatie

We realiseren ons dat niet alle leerlingen een christelijke of religieuze achtergrond hebben. Sommigen kunnen zich ongemakkelijk voelen bij onderdelen van de kloosterochtend die te maken hebben met stilte, gebed of zang. Daarom is het belangrijk om deze activiteit aan te bieden als een historisch-culturele ervaring, niet als een religieuze oefening.

Benadruk vooraf dat leerlingen zich tijdens de ochtend verplaatsen in de rol van een middeleeuwse monnik, puur om te ontdekken hoe het leven in een klooster er destijds uitzag. Deelname aan religieus getinte onderdelen (zoals gregoriaans zingen of stilteoefening) is vrijblijvend. Leerlingen mogen altijd kiezen om te observeren of een alternatieve opdracht uit te voeren, zoals een reflectie schrijven of een historisch aspect onderzoeken.

Gebruik tijdens de uitleg neutrale taal (bijv. ‘meditatief moment’ i.p.v. ‘gebed’), en nodig leerlingen uit tot een open gesprek over hun ervaring. Zo zorgen we voor een veilige leeromgeving waar ruimte is voor verschil in overtuiging én nieuwsgierigheid naar het verleden.

Feedback

Wij hebben nog feedback mogen ontvangen tijdens de eindpresentatie op 20 Juni. Wij realiseren ons dat gebruik van bron en beeld materiaal nog een erg nuttige toevoeging zou zijn aan het lesmateriaal. Het zou bijvoorbeeld te pas kunnen komen om Emo’s labyrint te gebruiken, over zijn ervaringen in het klooster van Aduard.

Tevens zouden wij een volgende maal nog dieper in gaan op het historische redeneren, en de mate van activerende lesstof bij de voorbereiding en evaluatie les.

Tot slot beseffen wij dat dit project wat vraagt betreft organisatie van docenten en het museum, het is goed om daar een tijd van te voren al over na te denken en communiceren met het museum.

LES 3: AFLSUITING

Docentenuitleg

Slide 1: Deze les gaan we een nabespreking doen van de excursie naar het klooster te Aduard.

Slide 2: Als eerste voer je een gesprek met de leerlingen aan, je vraagt hen wat ze vonden van de excursie. Ze steken hun hand omhoog als ze iets willen vertellen. De leerlingen kunnen nu aan jou en hun klasgenoten vertellen wat ze ervan vonden. Zorg tenminste dat je de mening van een stuk of 5 leerlingen te pakken krijgt. Desnoods kies je even iemand uit.

Slide 3: Deze slide vraag je de leerlingen wat ze hebben geleerd tijdens de excursie. De verdere uitvoering zal hetzelfde zijn als slide 2.

Slide 4: Nu controleer je ook nog even of de leerlingen wat dingen hebben onthouden van de excursie. De vraag staat op een lege PP (evt. een foto die het antwoord niet weggeeft). Het antwoord wordt door jou onthuld als je verder klikt. De eerste vraag is: Wat is een kloostermop? Laat leerlingen evt. kort overleggen in groepjes.

Slide 5: De uitvoering gaat verder hetzelfde als de bovenstaande, alleen is de vraag nu: Wat doet een monnik? Hierop zijn 3 antwoorden, dus laat leerlingen wat langer nadenken.

Slide 6: N.A.V. de taken van een monnik vraag je de leerlingen wat zij het leukste vonden om te doen van de kloosteractiviteiten.

Slide 7: Hier vraag je welke stroming het klooster had, en bespreek je nog het feit dat de ziekenzaal omgebouwd werd tot protestantse kerk.

Slide 8: Je herinnert leerlingen eraan dat ze kunnen lezen over de geschiedenis in het Westerkwartier om nogmaals naar het Canon van Westerkwartier te verwijzen.

BIBLIOGRAFIE